

Statistische Trends

Hoe is de financiële welvaart verdeeld?

Marion van den Brakel
Kai Gidding

2019

Inhoud

1.	Inleiding	3
2.	Welvaartsverdeling	5
3.	Welvaart van bevolkingsgroepen	7
4.	Welvaartsarmoede	10
5.	Conclusie	13
	Technische toelichting	13
	Referenties	16

Volgens een maatstaf voor financiële welvaart gebaseerd op zowel de inkomens- als vermogenspositie van een huishouden, is de welvaart gelijk verdeeld dan het vermogen maar ongelijker dan het inkomen. Ondernemershuishoudens zijn het meest welvarend, gevolgd door werknemers- en pensioenhuishoudens. Huishoudens die voornamelijk rond moeten komen van een uitkering zijn financieel het minst goed af. Regionaal bekeken zijn studentensteden als Groningen, Wageningen en Enschede de minst welvarende gemeenten, terwijl Rozendaal de meest welvarende is. De welvaartsarmoede in Nederland is kleiner dan de inkomensarmoede: waar het aandeel huishoudens met een laag inkomen 7,9 procent was in 2018, was het aandeel met zowel een laag inkomen als een klein vermogen 6,2 procent. Dat is een verschil van 120 duizend huishoudens.

1. Inleiding

In veel landen is het vermogen van huishoudens niet of slechts gedeeltelijk bekend en is men aangewezen op de inkomensverdeling om financiële welvaart te beschrijven. Dat is legitiem als een laag (hoog) inkomen samengaat met een laag (hoog) vermogen. Dat is echter niet altijd zo: zelfstandigen die verlies hebben geleden, hebben doorgaans een buffer in de vorm van bedrijfsvermogen. En bijvoorbeeld jonge stellen van wie de woning onder water staat, kunnen met twee voltijdsbanen een behoorlijk inkomen genereren. In Nederland zijn gedetailleerde vermogensgegevens van alle huishoudens beschikbaar, via bijvoorbeeld banken en de Belastingdienst. Om de financiële welvaart van huishoudens in kaart te brengen, heeft het CBS tot nu toe meestal cijfers over de inkomens- en vermogensverdeling naast elkaar gepresenteerd (zie bijvoorbeeld CBS, 2019a). In dit artikel wordt de inkomens- en vermogenspositie van een huishouden weergegeven in één indicator: een maat voor financiële welvaart (zie kader).

Welvaartsmaat

De welvaartsmaat bevat informatie over zowel het gestandaardiseerd besteedbaar inkomen als het vermogen van huishoudens (voor definities van deze begrippen, zie Technische toelichting). De rangschikkingen van huishoudens naar hoogte van het inkomen en van het vermogen zijn hierbij het uitgangspunt. De welvaart van een huishouden is vastgesteld als de som van het cumulatieve aandeel in het totale inkomen van alle huishoudens en het cumulatieve aandeel in het totale vermogen. In de Technische toelichting is nadere uitleg en een voorbeeld te vinden. Op grond van de optelling zijn huishoudens opnieuw geordend en vervolgens uitgesmeerd over de welvaarts ladder. Het resultaat hiervan is dat huishoudens in de laagste welvaartsgroep een laag inkomen én een laag vermogen hebben. Naarmate het inkomen of vermogen hoger is, wordt een huishouden in een hogere groep ingedeeld. Huishoudens in de hoogste welvaartsgroep hebben een hoog inkomen én een hoog vermogen. Met de welvaartsmaat wordt een realistischer beeld van de

welvaartsverdeling gepresenteerd dan wanneer alleen inkomen in beschouwing wordt genomen. Zo worden de lage welvaartsgroepen niet vertekend door vermogende zelfstandigen met een incidenteel verlies, en de hoge welvaartsgroepen niet door hoge inkomens met een huis onder water.

De welvaartsmaat gaat uit van de relatieve inkomens- en vermogenspositie. Een van de redenen hiervoor is het veelvuldig gebruik van inkomen en vermogen als achtergrondvariabele in andere studies over thema's als onderwijs, gezondheid en veiligheid (zie bijvoorbeeld artikelen in [Statistische Trends](#)). Voor zulke studies volstaat doorgaans de relatieve inkomens- en vermogenspositie, zodat de combinatie van inkomen en vermogen in een relatieve welvaartsmaat voor de hand ligt. Verder speelt eenvoud van de maat een belangrijke rol. Een groepsindeling van huishoudens op grond van hun inkomen en vermogen heeft daarom de voorkeur boven een optelling van inkomen en vermogen, zoals bijvoorbeeld OECD (2013) voorstelt¹⁾. Hoewel huishoudens ook op basis van zo'n optelling gerangschikt kunnen worden op een welvaartsladder, gaat die rangschikking niet uit van de ordening op de inkomens- en vermogensladder. Wingen, Berger-Van Sijl, Kunst en Otten (2010) gingen daar wel vanuit en creëerden een welvaartsladder op basis van de som van de relatieve inkomens- en vermogenspositie. Nadeel van die indeling is echter dat de betrekkelijk grote groep met een klein of geen vermogen over ongeveer een kwart de vermogensladder uitgesmeerd is (zie CBS, 2019a), en daarmee staan deze vermogens ook op de welvaartsladder relatief ver uit elkaar. In de hier beschreven welvaartsmaat is dit ondervangen door huishoudens mee te laten tellen op basis van een gewicht dat correspondeert met hun plaats op de inkomens- en vermogensladder.

Aan de hand van de gekozen maat voor financiële welvaart brengt dit artikel in beeld in hoeverre de welvaartsverdeling verschilt van de inkomens- en vermogensverdeling van huishoudens. Ook de samenstelling van de groepen huishoudens op de sporten van de welvaartsladder passeert dan de revue. Verder komt de financiële welvaart van diverse bevolkingsgroepen aan bod. In hoeverre zijn groepen meer of minder dan gemiddeld welvarend? Tot slot ligt de focus op de groep met weinig welvaart: de 'welvaartsarmen'. Hoe groot is de groep met welvaartsarmoede en hoe heeft de omvang van deze groep zich ontwikkeld sinds 2011?

¹⁾ De welvaart van een huishouden definieert OECD als het inkomen aangevuld met een deel van het vermogen. Voor de omvang van dat deel vermogen zijn diverse keuzes mogelijk, bijvoorbeeld door het te laten afhangen van de levensverwachting. Bos (2015) toont aan dat de uitkomsten van zo'n maat weinig afwijken van de voor dit artikel gekozen welvaartsmaat.

2. Welvaartsverdeling

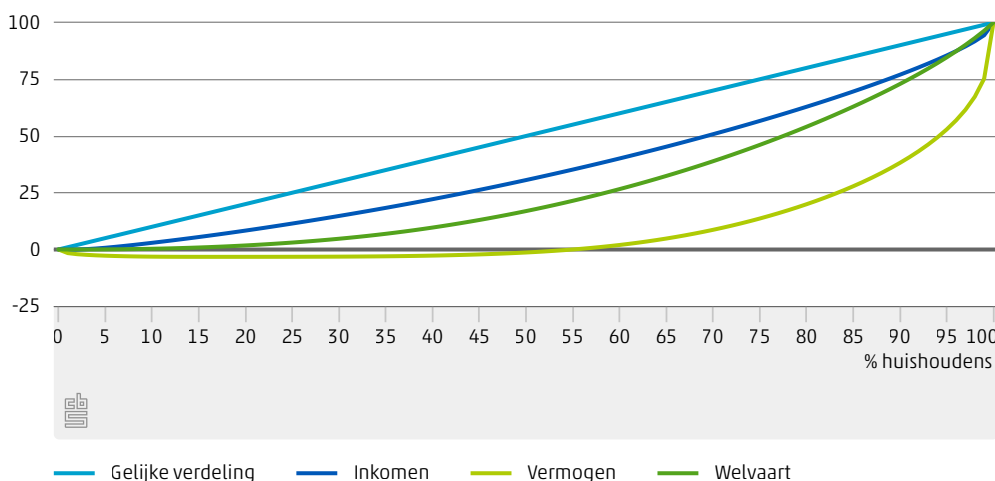
Welvaart ongelijker verdeeld dan inkomen, maar gelijkjer dan vermogen

De welvaartsverdeling is gelijkjer dan de vermogensverdeling, maar schever dan de inkomensverdeling. Dit blijkt uit de Lorenzcurven waarin het cumulatieve aandeel van respectievelijk het gestandaardiseerd besteedbaar inkomen, het vermogen en de financiële welvaart is afgezet tegen het cumulatieve aandeel (oplopend gerangschikte) huishoudens. Zo geeft de inkomenscurve voor elk percentage huishoudens aan welk percentage van het totale inkomen zij bezitten. Huishoudens uit de hoogste 20%-groep bezaten 37 procent van het totale inkomen in 2018, 80 procent van het totale vermogen en 46 procent van de totale welvaart. Dat de welvaartsverdeling qua ongelijkheid tussen de inkomens- en vermogensverdeling zit, blijkt ook uit het feit dat de Lorenzcurve van inkomen het dichtst bij die van de gelijke verdeling ligt, en die van vermogen het verst daar vandaan (zie ook figuur 2.1).

De genormaliseerde Gini-coëfficiënt drukt de ongelijkheid van een verdeling uit in een getal tussen 0 (volkomen gelijke verdeling) en 1 (volkomen ongelijke verdeling), zie Bos, Van den Brakel en Otten (2018). In 2018 waren de waarden van Gini-coëfficiënt voor de inkomens-, vermogens- en welvaartsverdeling respectievelijk 0,29, 0,77 en 0,45. Dit bevestigt nogmaals de tussenpositie van de welvaartsverdeling.

2.1 Lorenzcurven, 2018*

Cumulatief inkomen/vermogen/welvaart (%)

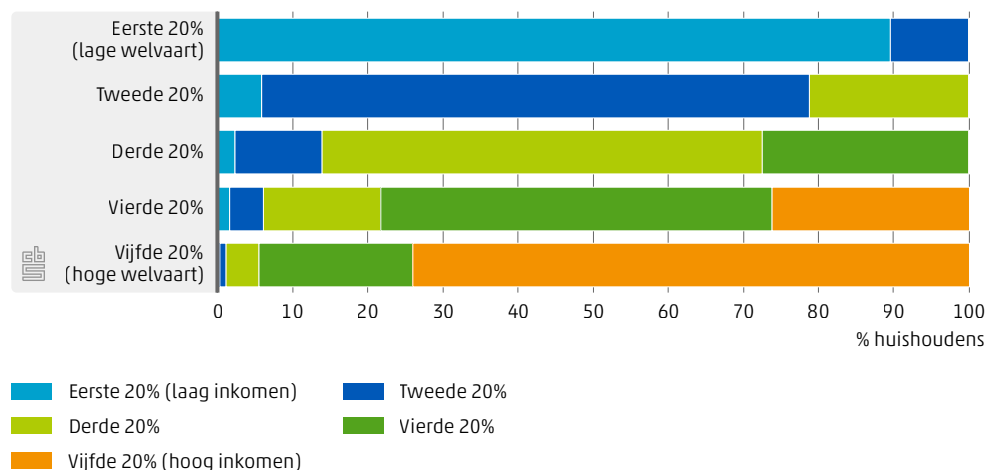
Door huishoudens te ordenen op basis van de welvaartsmaat en ze vervolgens gelijkmatig te verdelen in honderd groepen, ontstaan *welvaartspercentielgroepen* van huishoudens. Ten behoeve van dit artikel worden de honderd welvaartsgroepen ook regelmatig ingedikt tot tien *welvaartsdeciëlgroepen* of vijf *welvaartskwintielgroepen*.

De inkomenspositie is hoger naarmate huishoudens zich in een hogere welvaartsgroep bevinden. In de lagere welvaartsgroepen komt de welvaartsverdeling sterk overeen met de inkomensverdeling. Zo bevindt 90 procent van de huishoudens in de laagste welvaarts-kwintielgroep zich ook in de laagste inkomenskwintielgroep. De laagste welvaartsgroep

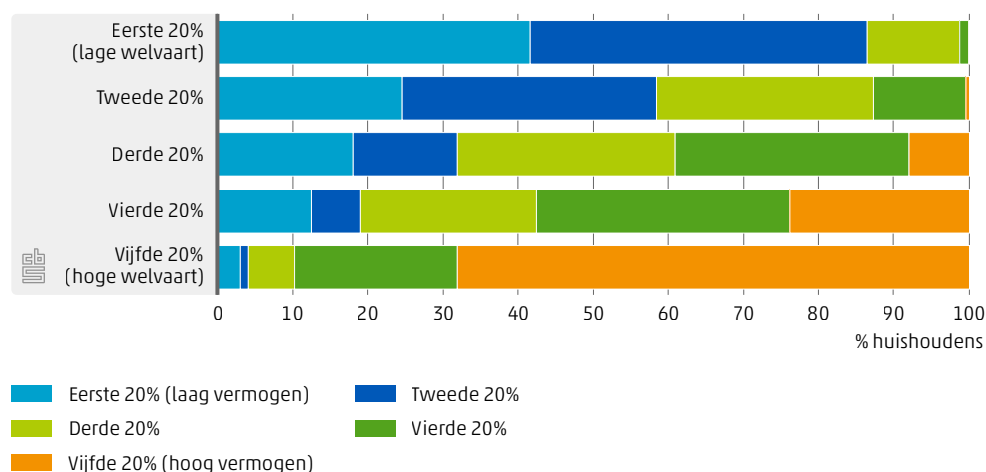
bevat overwegend lage vermogens: van ruim 80 procent van de minst welvarende huishoudens valt het vermogen in de eerste of tweede vermogenskwintielgroep. Dit zijn vrijwel allemaal huishoudens met een negatief tot een klein positief vermogen (CBS, 2019a).

De hoogste welvaartsgroep bestaat vooral uit huishoudens die hoog op de inkomens- én vermogensladder staan.

2.2 Inkomen en financiële welvaart, 2018*

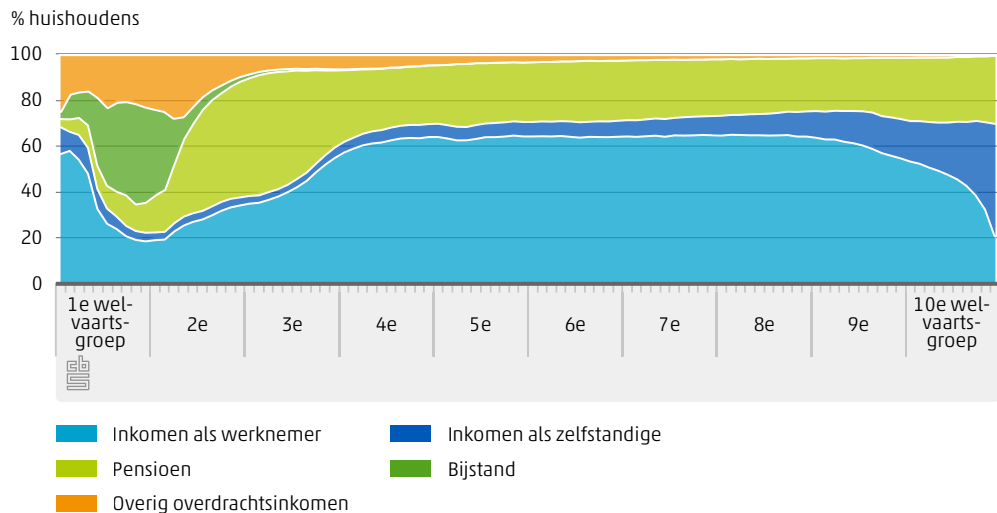
2.3 Vermogen en financiële welvaart, 2018*

De sociaaleconomische kenmerken van huishoudens in verschillende welvaartsgroepen variëren. Huishoudens met vooral werknemersinkomen vormen traditioneel de grootste bevolkingsgroep in Nederland. In 2018 domineerden zij het midden en de bovenkant van de welvaartsladder. In de absolute top van de verdeling was het aandeel van zelfstandigen echter groter.

Huishoudens die in 2018 voornamelijk van een bijstands- of andere uitkering moesten rondkomen, bevonden zich voornamelijk in de lagere welvaartsgroepen, vooral in het 5e tot en met 20e percentiel.

2.4 Voornaamste inkomensbron van welvaartsgroepen, 2018*

3. Welvaart van bevolkingsgroepen

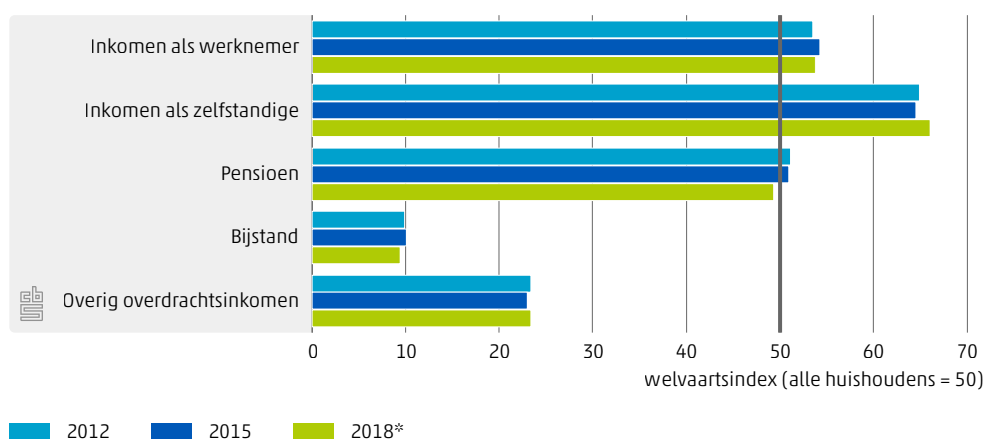
De financiële welvaart binnen afzonderlijke groepen huishoudens kan anders verdeeld zijn dan de welvaart van de gehele populatie huishoudens in Nederland. Om welvaartsniveaus van verschillende groepen eenvoudig te kunnen vergelijken, is een welvaartsindex ontwikkeld. De index geeft zodoende in één oogopslag een beeld van de onderlinge welvaartsverhoudingen. Voor de gehele populatie huishoudens is de welvaartsindex gelijk aan 50.

Welvaartsindex

Deze index is gebaseerd op de welvaartsmaat en de resulterende welvaartsverdeling. De welvaartsindex komt neer op de gemiddelde welvaartspercentielgroep van de huishoudens binnen een bevolkingsgroep. De gemiddelde percentielgroep van alle Nederlandse huishoudens zou 50,5 zijn (huishoudens zijn ingedeeld in even grote groepen, variërend van 1 tot 100). Dit gemiddelde is met behulp van een factor gecorrigeerd tot 50. Deze factor wordt vervolgens ook toegepast op de gemiddelde welvaartspercentielgroep van andere bevolkingsgroepen.

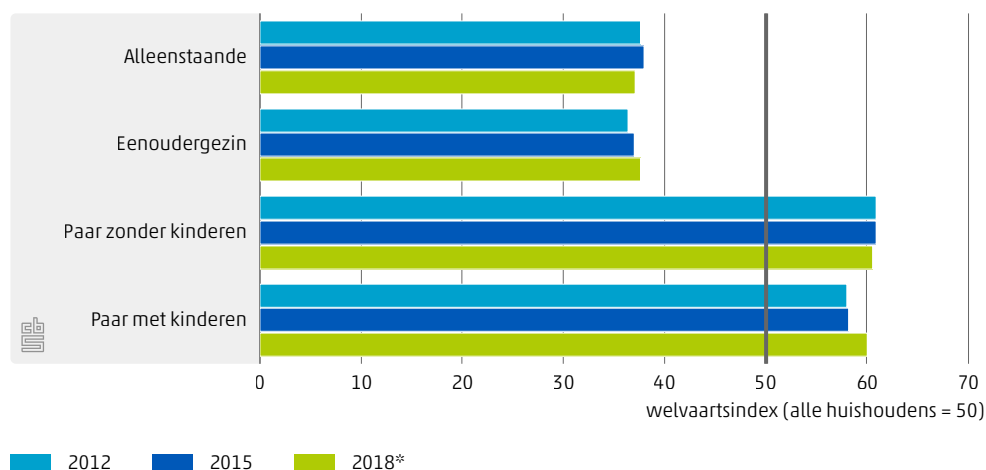
De welvaartsindex van huishoudens met vooral werknemersinkomen kwam in 2018 uit op 53,8. Deze groep huishoudens heeft gemiddeld een hoger welvaartsniveau dan gepensioneerd. Hun welvaartsscore bedroeg 49,4 in 2018. Het gemiddeld hogere inkomen van werknemers maakt dus voor het welvaartsniveau meer uit dan het doorgaans grotere vermogen van gepensioneerd. Huishoudens die hun inkomen voornamelijk betrekken uit de eigen onderneming scoren met 66,1 het hoogst op welvaart. Zij hebben zowel het hoogste gemiddelde inkomen als het grootste doorsnee vermogen van de onderscheiden groepen (zie CBS, 2019a). Bijstandsontvangers bevinden zich in de lagere welvaartsregio's (zie figuur 2.4) en dat komt ook tot uitdrukking in hun welvaartsindex van 9,4 in 2018.

3.1 Welvaart van huishoudens naar voornaamste inkomensbron

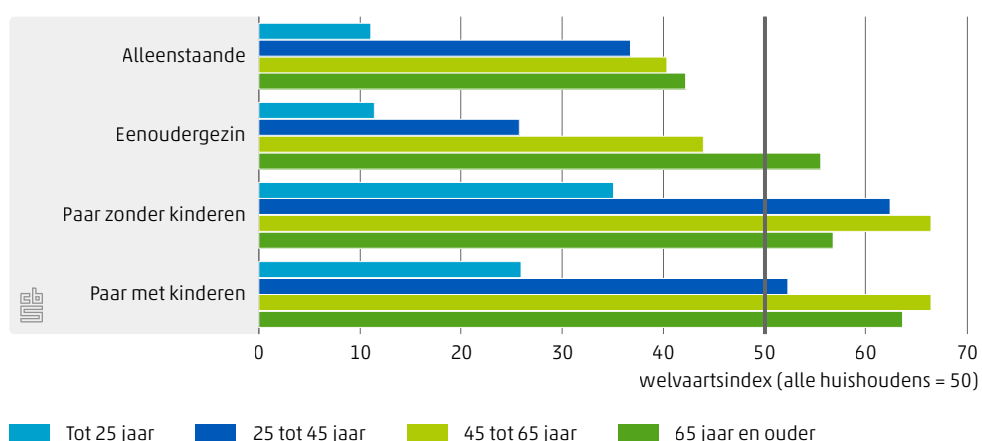
Over een aantal jaren gezien blijkt de welvaartsindex van de diverse bevolkingsgroepen zeer stabiel. De welvaartsniveaus van alleenstaanden en eenoudergezinnen zijn vergelijkbaar en duidelijk lager dan de welvaartsniveaus van paren, met of zonder kinderen. Paren zonder kinderen zijn iets welvarender dan paren met kinderen. Onder paren zonder kinderen bevinden zich meer tweeverdieners die vaak beide voltijds werken, en ook oudere paren die gedurende hun leven vermogen hebben opgebouwd door te sparen en hun huis af te betalen (zie Van den Brakel, Gidding en Huynen, 2018).

3.2 Welvaart van huishoudens naar samenstelling

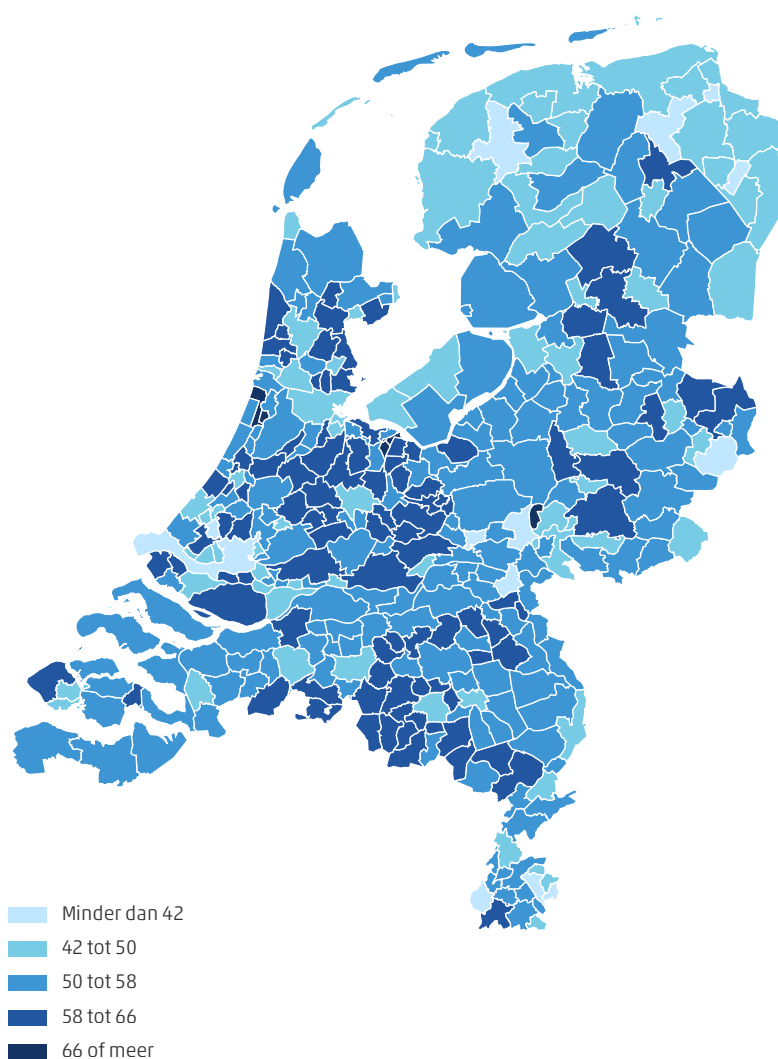
De welvaart van huishoudens is hoger naarmate de hoofdkostwinner ouder is. Dit is zichtbaar bij zowel alleenstaanden als meerpersoonshuishoudens tot een leeftijd van 65 jaar. Dat komt doordat het inkomen groeit naarmate de arbeidscarrière vordert en er met de jaren steeds meer vermogen wordt opgebouwd. Voor paren lag het welvaartsniveau van 65-plussers in 2018 lager dan voor de groep van 45 tot 65 jaar. Met het bereiken van de AOW-leeftijd gaat het inkomen er immers doorgaans op achteruit. Bij alleenstaanden speelt die inkomensterugval gemiddeld genomen niet (CBS StatLine, 2019a). Onder eenoudergezinnen is juist de kleine groep 65-plussers het meest welvarend, vooral dankzij het inkomen van nog thuiswonende kinderen.

3.3 Welvaart van huishoudens naar leeftijd hoofdkostwinner, 2018*

De welvaartsindex van gemeenten varieert van 36 in de gemeente Groningen tot meer dan 75 in het Gelderse Rozendaal en hangt sterk samen met de bevolkingssamenstelling van gemeenten. Tot de gemeenten met de laagste welvaartsniveaus behoren verder Enschede, Wageningen, Delft en Nijmegen: steden met relatief veel studentenhuishoudens die weinig inkomen hebben en vanwege hun jonge leeftijd doorgaans nog geen vermogen hebben opgebouwd. Naast Rozendaal is het welvaartsniveau ook zeer hoog in Bloemendaal, Laren, Heemstede en Blaricum, gemeenten met een relatief hoog gemiddeld inkomen en vermogen (CBS, 2019a).

3.4 Welvaartsindex, 2018*

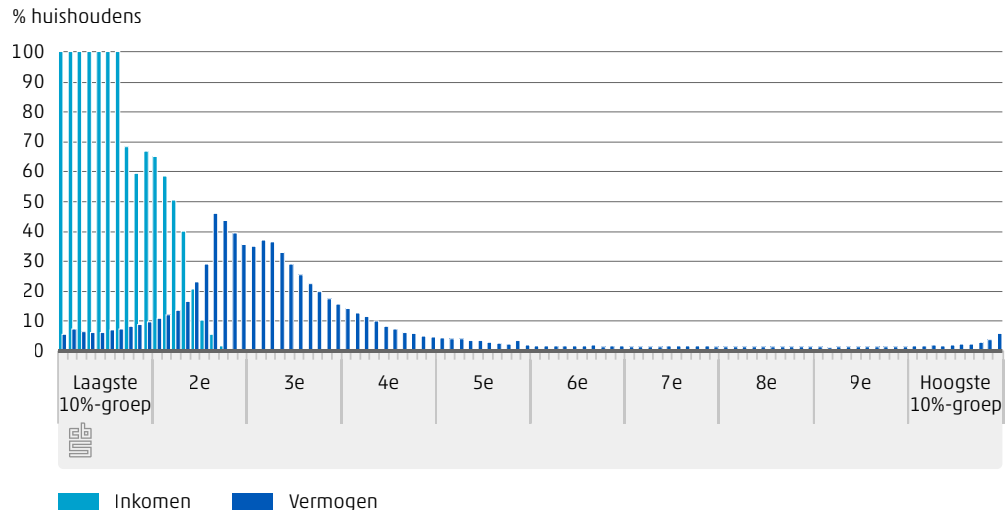
Nederland = 50

4. Welvaartsarmoede

Of een huishouden risico op armoede loopt bepaalt het CBS doorgaans met de lage-inkomensgrens. Deze grens vertegenwoordigt een vast koopkrachtbedrag en wordt jaarlijks alleen voor prijsontwikkeling aangepast. De grens van dit (netto) inkomen is afgeleid van het bijstandsniveau voor een alleenstaande in 1979. Voor meerpersoonshuishoudens is de grens met behulp van equivalentiefactoren aangepast aan de omvang en samenstelling van het huishouden (voor meer uitleg en grensbedragen van diverse typen huishoudens zie o.a. CBS, 2019b). Huishoudens met een inkomen onder de lage-inkomensgrens zijn weliswaar 'inkomensarm', maar kunnen een vermogensbuffer achter de hand hebben om

hun inkomenstekort te compenseren. Zo komt risico op armoede in alle vermogenspercentielgroepen in meer of mindere mate voor, terwijl dat in inkomensgroepen tot de 20e percentielgroep zo is.

4.1 Risico op armoede, 2018*

Het ligt voor de hand bij het vaststellen van armoede rekening te houden met een vermogensbuffer van huishoudens door uit te gaan van de welvaartsmaat. Welvaartsarmoede zou dan gedefinieerd kunnen worden als behorende tot de laagste percentielgroepen van welvaart, bijvoorbeeld de laagste tien. Maar in dat geval zou ieder jaar 10 procent van de huishoudens welvaartsarm zijn en zit de variatie in de kenmerken van huishoudens die tot de laagste welvaartsdecielgroep behoren. Bij het monitoren van armoede gaat het echter vooral om de omvang ervan. Uit eerdere studies komen diverse methoden naar voren om welvaartsarmoede te meten. Globaal gezegd vallen deze methoden uiteen in twee varianten: een huishouden is welvaartsarm als (1) de optelling van het inkomen en (een deel van het) vermogen onder een bepaalde grens valt of als (2) het inkomen en vermogen beide onder bepaalde grenzen liggen. Zo stelt OECD (2013) voor om rekening te houden met een vermogensbuffer door huishoudens met een inkomen onder een zekere armoedegrens en een vermogen tot een bepaald vermogensplafond af te baken als welvaartsarm. Het gekozen vermogensplafond is daarbij gerelateerd aan de armoedegrens. SCP (2018) bestempelt huishoudens als welvaartsarm wanneer de optelling van inkomen en vrij opneembaar vermogen onder de SCP-armoedegrens valt. In het vrij opneembare vermogen blijft de eigen woning buiten beschouwing en bovendien wordt het vertaald in een annuïteit. Ook OECD (2013) noemt deze methode.

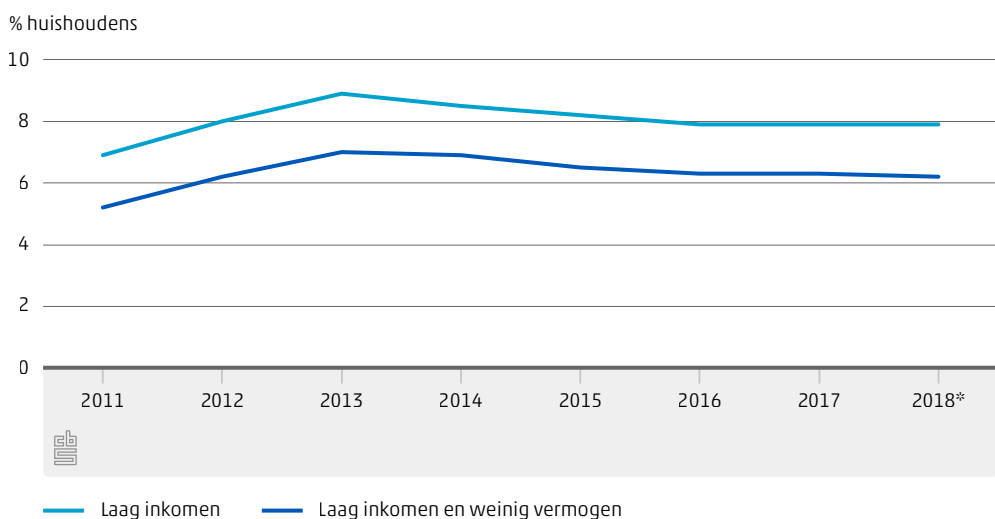
Beide genoemde varianten om welvaartsarmoede af te bakenen hebben hun voor- en nadelen (zie bijvoorbeeld OECD, 2013). In dit artikel is uitgegaan van variant (2) (zie Technische toelichting) en zijn huishoudens als welvaartsarm afgebakend als zij een laag inkomen hebben en hun vermogen kleiner is dan een vermogensplafond. In het vermogen zijn de eigen woning (zowel de waarde als de hypotheekschuld), het aanmerkelijk belang en het ondernemingsvermogen buiten beschouwing gelaten, aangezien deze componenten niet vrij opneembaar zijn. Zodoende doen alleen de vermogenscomponenten die in box 3 van het belastingstelsel vallen mee in de bepaling van welvaartsarmoede, dat wil

zeggen het saldo van box 3 sparen en beleggen en de box 3 schulden (studieschulden en overige schulden). Bovendien is dit box 3-vermogen gestandaardiseerd, net als het besteedbaar inkomen (zie bijvoorbeeld CBS, 2019a). Met het meenemen van vermogen in de bepaling van armoede wordt het immers gezien als een stuk inkomen voor consumptiedoeleinden door het gehele huishouden.

Voor het vermogensplafond is uitgegaan van de helft van de lage-inkomensgrens. Dit vermogensplafond is ten eerste ingegeven door het maximale vermogen dat een huishouden (afgezien van een eigen woning) mag hebben om in aanmerking te komen voor een bijstandsuitkering. In 2018 was dat 6 020 euro voor een alleenstaande en het dubbele voor een meerpersoonshuishouden (Rijksoverheid, 2019). Dit maximumvermogen in de Bijstandswetgeving is bijna gelijk aan de helft van de lage-inkomensgrens van een alleenstaande (12 750 euro in 2018) en ook in de periode 2011–2017 was het maximumvermogen jaarlijks ongeveer de helft van die grens. Een tweede reden om te kiezen voor de helft van de lage-inkomensgrens als vermogensplafond is het tekort ten opzichte van de lage-inkomensgrens dat inkomensarme huishoudens in doorsnee hebben. Dit mediane inkomenstekort was in 2018 en in de jaren ervoor maximaal 12 procent (zie CBS, 2019b). Een doorsnee laag-inkomenshuishouden kan dankzij het vermogen langdurig (minimaal vier jaar) net uit de armoede blijven als dit minimaal 48 procent van de lage-inkomensgrens bedraagt.

In 2018 had 6,2 procent van de huishoudens te maken met welvaartsarmoede: zij liepen risico op armoede en hun box 3-vermogen was maximaal de helft van de lage-inkomensgrens. Het risico op inkomensarmoede bedroeg 7,9 procent, een verschil van 1,7 procentpunt oftewel 120 duizend huishoudens. Tussen 2011 en 2013 liepen zowel het risico op inkomensarmoede als de welvaartsarmoede op tijdens de conjuncturele neergang in die jaren. Met het herstel van de economie in 2014 zette een daling van de armoede in, maar in 2016 stabiliseerde het armoederisico. Dit komt vooral voor rekening van Syrische vluchtelingen die inmiddels een verblijfsvergunning hebben en merendeels afhankelijk zijn van een bijstandsuitkering (CBS, 2019a).

4.2 Inkomens- en welvaartsarmoede

Door bij het bepalen van armoede op bovenstaande manier rekening te houden met een vermogensbuffer die in principe direct te besteden is, verandert alleen het niveau van de armoede (althans landelijk gezien). Dit komt doordat het box 3-vermogen minder fluctueert dan bijvoorbeeld de waarde van de eigen woning en het aanmerkelijk belang (CBS StatLine, 2019b). De omvang van de groep lage inkomens die boven het gehanteerde vermogensplafond vallen zal daarom van het ene jaar op andere jaar weinig veranderen. Er zijn legio varianten denkbaar om vermogen mee te nemen in de bepaling van armoede. Met een vermogensplafond blijft, ongeacht de gehanteerde bovengrens, de uitkomst dat meenemen van vermogen de omvang van armoede dempt.

5. Conclusie

Conform de in dit artikel gehanteerde maatstaf voor financiële welvaart, gebaseerd op zowel de inkomens- als vermogenspositie van een huishouden, is de welvaart gelijkverdeelddan het vermogen maar ongelijker dan het inkomen. Ondernemershuishoudens zijn het meest welvarend, gevolgd door werknemers- en pensioenhuishoudens. Huishoudens die voornamelijk rond moeten komen van een uitkering zijn financieel het minst goed af. Uit de vergelijking tussen huishoudentypen blijkt dat paren welvarender zijn dan alleenstaanden en eenoudergezinnen. Vooral wanneer de hoofdkostwinner 45 jaar of ouder is, staan paren er financieel goed voor. Tot 45 jaar zijn paren zonder kinderen financieel het beste af. Studentensteden als Groningen, Wageningen en Enschede blijken de minste welvarende gemeenten, terwijl Rozendaal de meest welvarende is.

Waar het risico op inkomensarmoede 7,9 procent bedroeg in 2018, was het aandeel huishoudens met zowel een laag inkomen als een klein vermogen 6,2 procent. Dit betekent dat 120 duizend huishoudens in Nederland weliswaar een laag inkomen hebben, maar beschikken over een vermogensbuffer (in de vorm van spaargeld of andere liquide middelen) om dit tekort (tijdelijk) op te vangen.

Technische toelichting

Gestandaardiseerd besteedbaar inkomen

Het besteedbare inkomen van een huishouden bestaat uit het bruto-inkomen (inkomen uit arbeid, eigen onderneming en vermogen, uitkeringen en ontvangen overdrachten) verminderd met betaalde overdrachten (bijv. partneralimentatie), premies en belasting op inkomen en vermogen. Het besteedbaar inkomen wordt gecorrigeerd voor verschillen in grootte en samenstelling van het huishouden. Dit gebeurt door het huishoudensinkomen te delen door een factor die uitdrukt hoe groot het schaalvoordeel is bij het voeren van een gemeenschappelijke huishouding. Hierbij is het eenpersoonshuishouden als norm gekozen. Standaardisatie maakt de inkomenswelvaartsniveaus van huishoudens onderling vergelijkbaar.

Vermogen

Het vermogen is het saldo van bezittingen en schulden. De bezittingen omvatten bank- en spaartegoeden, effecten, eigen woning en ander onroerend goed, ondernemingsvermogen, aanmerkelijk belang en overige bezittingen. De schulden betreffen de hypotheekschuld eigen woning, studieschulden en overige schulden. De hypotheekschuld is de stand van de schuld waarover rente is verschuldigd. Opgebouwde tegoeden voor de aflossing van de hypotheek via spaar- en beleggingshypotheeken kunnen niet worden waargenomen en zijn daarom niet in mindering gebracht op de hypotheekschuld. Ook worden pensioenaanspraken niet tot het vermogen gerekend.

Welvaartsmaat

In een populatie bestaande uit N huishoudens waarin x_k het gestandaardiseerd besteedbaar inkomen van huishouden k is en de huishoudens gerangschikt zijn naar hoogte van hun inkomen, is het cumulatieve aandeel van huishouden k in het inkomen gelijk aan:

$$g_k = \frac{\sum_{i=1}^k x_i}{T^I},$$

met $T^I = \sum_{i=1}^N x_i$ het totale inkomen van de populatie. Met y_k het vermogen van huishouden k is het cumulatieve aandeel in vermogen:

$$v_k = \frac{\sum_{i=1}^k y_i}{T^V},$$

waarbij $T^V = \sum_{i=1}^N y_i$ het totale vermogen van de populatie is. De welvaart van huishouden k is simpelweg gedefinieerd als de optelling van deze cumulatieve aandelen:

$$w_k = g_k + v_k.$$

Bij louter niet-negatieve inkomens (vermogens) is de rangschikking naar hoogte van het cumulatieve inkomen (vermogen) dezelfde als de oorspronkelijke naar inkomen (vermogen). Om in geval van negatieve waarden ervoor te zorgen dat het huishouden met kleinste (meest negatieve) inkomen dan wel vermogen het kleinste cumulatieve aandeel heeft, worden de negatieve inkomens (vermogens) eerst aflopend geordend en worden de cumulatieve aandelen bepaald. Daarna worden deze huishoudens weer in de oorspronkelijke volgorde gezet en gaat de vaststelling van de cumulatieve aandelen verder vanaf het eerste huishouden met een niet-negatieve waarde. Dit bewerkstelligt een oplopende rangschikking van de cumulatieve aandelen, die gelijk is aan de oorspronkelijke rangschikking volgens inkomen (vermogen). In onderstaande tabel is voor twee voorbeeldpopulaties – elk bestaande uit vijf huishoudens – de welvaartsmaat bepaald, de eerste populatie zonder en de tweede met negatieve waarden. In het tweede voorbeeld heeft huishouden 2 weliswaar het kleinste vermogen, maar zou het bij aanhouden van de oorspronkelijke rangorde niet het kleinste cumulatieve vermogensaandeel hebben. Dat is voorkomen door de twee huishoudens met negatief vermogen van plaats te verruilen. Omdat het cumulatieve aandeel van de kleinste niet-negatieve waarde (huishouden 3) alleen afhangt van dat van z'n voorganger, komt het aandeel van de allergrootste waarde boven de 1 uit. Voor de welvaartsmaat maakt dat niet uit, maar eventueel kan genormeerd worden.

Welvaartsarmoede

Het annuïtair meenemen van vermogen gaat uit van de veronderstelling dat het armoedeperspectief en de vermogenssituatie voor een langere periode stabiel zijn, zodat het opsoeperen van het vrij opneembare vermogen op gestage en constante wijze kan

T1. Welvaart van twee voorbeeldpopulaties

Huishouden	Cumulatief aandeel		Rangschikking					
	Inkomen	Vermogen	Inkomen	Vermogen	Welvaart	(Cumulatief) inkomen	(Cumulatief) vermogen	Welvaart
	euro	x1	volgnummer					
Voorbeeld 1								
1	50	100	0,118	0,730	0,848	1	4	2
2	75	50	0,294	0,112	0,406	2	1	1
3	80	120	0,482	1,000	1,482	3	5	4
4	100	80	0,718	0,292	1,010	4	2	3
5	120	95	1,000	0,506	1,506	5	3	5
Voorbeeld 2								
1	50	-10	0,118	-0,067	0,051	1	2	1
2	75	-20	0,294	-0,200	0,094	2	1	2
3	80	10	0,482	0,000	0,482	3	3	3
4	100	80	0,718	0,533	1,251	4	4	4
5	120	90	1,000	1,133	2,133	5	5	5

plaatsvinden. Een ideaaltypisch voorbeeld zijn arme gepensioneerden die hun huis hebben verkocht en vervolgens maandelijks een vast deel van de opbrengst aan hun inkomen kunnen toevoegen. De achterliggende veronderstelling van de annuïteitenaanpak is echter minder realistisch voor de huishoudens die zich in jongere stadia van de levensloop bevinden. Hier is veel dynamiek en daardoor ook een voortdurend veranderend perspectief in (inkomens)armoede en vermogenssituatie.

De overweging bij de in dit artikel gekozen variant (2) is ook dat alleen voor huishoudens met weinig inkomen het vermogen dit tekort zou moeten kunnen compenseren. Het omgekeerde, dat huishoudens zonder armoederisico door een negatief vermogen (meer schulden dan bezittingen) onder de streep belanden, is niet wenselijk. Zulke huishoudens hebben immers in principe voldoende financiële middelen om in basisbehoeften te voorzien en hoeven hun schulden doorgaans niet direct af te betalen. Een val onder de armoedegrens komt echter voor bij een optelling van inkomen en (een stuk) vermogen. Zo kwamen in 2018 ruim 278 duizend huishoudens zonder armoederisico door hun box 3-vermogen bij hun inkomen te tellen toch onder de lage-inkomensgrens terecht. Door slechts een kwart²⁾ van het vermogen mee te tellen (schulden hoeven immers doorgaans niet binnen een jaar afbetaald te worden) waren dat er 77 duizend.

Huishoudens net boven de lage-inkomensgrens kunnen door een kleine schuld onder de streep terecht komen. Ook zijn er huishoudens met een klein tekort ten opzichte van de lage-inkomensgrens en net voldoende vermogen om boven de streep te belanden. Hun financiële situatie verbetert echter weinig door hun vermogen in te tellen, evenals die van huishoudens met een klein overschot en een kleine schuld nauwelijks verslechtert. Bewegingen rondom de lage-inkomensgrens zouden weliswaar vermeden kunnen worden door alleen substantieel³⁾ box 3-vermogen mee te nemen. Maar een val onder de lage-inkomensgrens van huishoudens met een hoog inkomen en grote schulden is daarmee niet te vermijden. Dat kan wel door een inkomens- én vermogensplafond te hanteren.

²⁾ Het box-3 vermogen is hier voor een kwart meegenomen, geënt op de vier jaar die het CBS voor langdurige armoede hanteert. De uitkomsten van een vierjaarperiode zijn nauwelijks anders dan bij een periode van tien jaar of van de levensverwachting van de hoofdkostwinner (niet opgenomen in dit artikel).

³⁾ De absolute waarde van het box 3-vermogen moet een zeker minimum overschrijden. Hier is uitgegaan van een minimum van 10 procent van de lage-inkomensgrens (gebaseerd op het mediane tekort dat sinds 2011 rond de 10 procent ligt, zie CBS 2018). Ondanks dit minimum kwamen er nog 74 duizend huishoudens zonder armoederisico door hun box 3-vermogen bij hun inkomen te tellen onder de lage-inkomensgrens terecht.

Referenties

Bos (2015). Een welvaartsindicator voor sociale statistieken. CBS-notitie, verkrijgbaar op aanvraag.

Bos, W., M. van den Brakel en F. Otten (2018). [Meten van inkomen en inkomensongelijkheid](#). Statistische Trends, juni 2018.

Brakel, M. van den, K. Gidding en B. Huynen (2018). [Financiële situatie van een- en tweeverdieners](#). Statistische Trends, augustus 2018.

CBS (2019a). [Welvaart in Nederland 2019](#). Den Haag/Heerlen/Bonaire, Centraal Bureau voor de Statistiek.

CBS (2019b). Armoede en sociale uitsluiting 2019. Den Haag/Heerlen/Bonaire, Centraal Bureau voor de Statistiek.

CBS StatLine (2019a). [Inkomen van huishoudens; inkomensklassen, huishoudenskenmerken](#).

CBS StatLine (2019b). [Vermogen van huishoudens; huishoudenskenmerken, vermogensbestanddelen](#).

OECD (2013). Framework for Statistics on the Distribution of Household Income, Consumption and Wealth. OECD Publishing.

SCP (2018). De SCP-methode voor het meten van armoede. Herijking en revisie. SCP-rapport. Den Haag, Sociaal en Cultureel Planbureau.

Wingen, M., M. Berger-Van Sijl, A. Kunst en F. Otten (2010). [Inkomen en vermogen als indicatoren van gezondheidsverschillen](#). Bevolkingstrends, 3e kwartaal 2010.

Verklaring van tekens

Niets (blanco)	Een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
.	Het cijfer is onbekend, onvoldoende betrouwbaar of geheim
*	Voorlopige cijfers
**	Nader voorlopige cijfers
2018–2019	2018 tot en met 2019
2018/2019	Het gemiddelde over de jaren 2018 tot en met 2019
2018/'19	Oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2018 en eindigend in 2019
2016/'17–2018/'19	Oogstjaar, boekjaar, enz., 2016/'17 tot en met 2018/'19

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet overeenstemt met de som van de getallen.

Eindredactie Statistische Trends

Math Akkermans
Marion van den Brakel
Moniek Coumans
Annelie Hakkenes-Tuinman
Brigitte Hermans
Suzanne Loozen

Colofon

Uitgever
Centraal Bureau voor de Statistiek
Henri Faasdreef 312, 2492 JP Den Haag
www.cbs.nl

Prepress
Centraal Bureau voor de Statistiek

Ontwerp
Edenspiekermann

Inlichtingen
Tel. 088 570 70 70
Via contactformulier: www.cbs.nl/infoservice

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen/Bonaire, 2019.
Verveelvoudigen is toegestaan, mits het CBS als bron wordt vermeld.